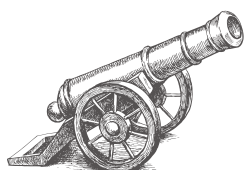
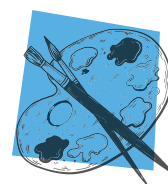
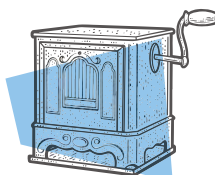
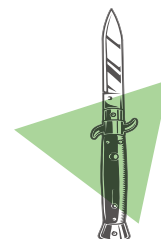
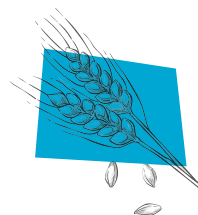
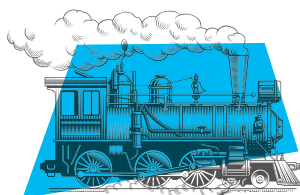
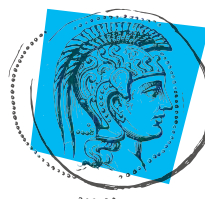
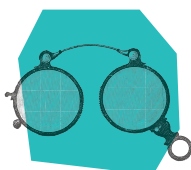
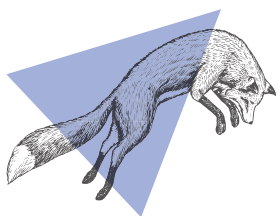
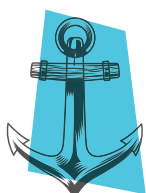

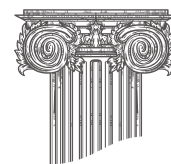
szkoła podstawowa **4-6**

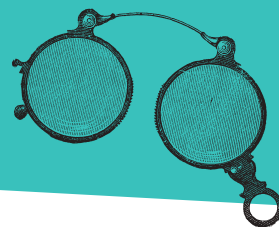
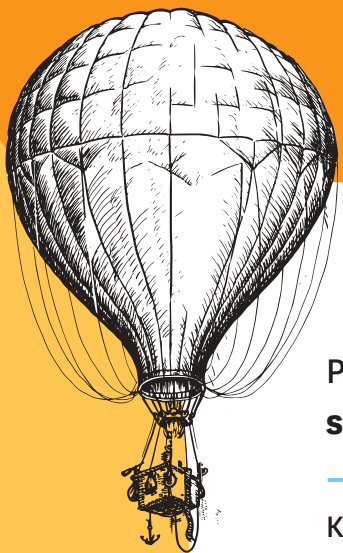
LEKSYKON

lektur i wierszy

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Prezentujemy najważniejsze lektury w klasach 4–6 szkoły podstawowej!

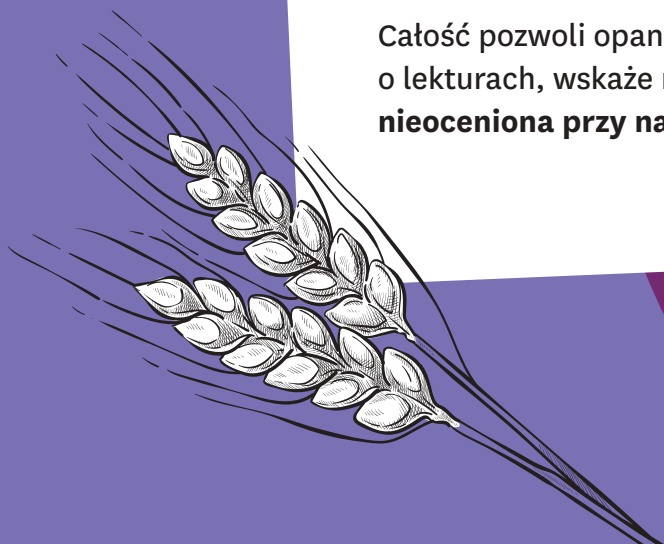
Książka zawiera wszystkie najpotrzebniejsze treści dotyczące lektur obowiązkowych w klasach 4–6 szkoły podstawowej, przedstawione w niezwykle czytelny sposób, wzbogacone materiałem ilustracyjnym.

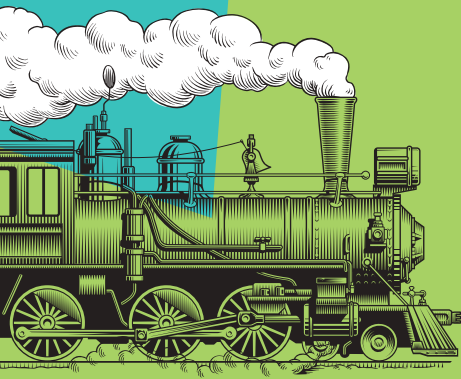
LEKSYKON ZAWIERA:

- wyczerpujące biografie autorów
  - niezbędne streszczenia lektur
  - plan wydarzeń, przedstawienie bohaterów, omówioną problematykę każdej z lektur
  - „pewniaki na teście” wskazujące najważniejsze wiadomości
  - pełne interpretacje wierszy
  - opracowania lektur uzupełniających
- można znaleźć na stronie:
lekturyuzupelniajace.greg.pl/leksykon46
lub pod kodem QR

Całość pozwoli opanować najważniejsze wiadomości o lekturach, wskaże nowe konteksty kulturowe i będzie nieoceniona przy nauce do lekcji i sprawdzianów!

LEKSYKON

lektur i wierszy

Autorzy:

Jakub Bączyński, Olga Gradoń, Adam Karczewski, Anna Kremiec, Jakub Matusiak, Damian Molicki, Izabela Nałódka, Agnieszka Nawrot, Karolina Rymut, Dorota Stopka, Lucyna Szary, Aldona Szóstak, Joanna Tomasik, Weronika Widzińska, Barbara Włodarczyk, Maria Zagnińska, Kamila Zawadzka

Redakcja i korekta:

Agnieszka Antosiewicz, Maria Zagnińska, Julia Żak

ISBN 978-83-8186-098-7

Wydanie I

© Copyright by Wydawnictwo GREG® Sp. z o.o.

Wydawnictwo GREG®

ul. Klasztorna 2B

31-979 Kraków

tel. (12) 680 15 50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy GREG® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa GREG®.

Projekt okładki:

Aleksandra Zimoch

Wykorzystano ilustracje: Alexander_P; Amili; DGIM studio; HiSunnySky; ledokolua; Macrovector; Melok; Morphart Creation; Nikolaenko Ekaterina; Oleh Ustinov; SofiaV / Shutterstock.com

Projekt typograficzny i skład:

Adam Kałuża

Spis treści

Mity greckie 7

Dedal i Ikar..... 9	Orfeusz i Eurydyka 16
Demeter i Kora 10	Prometeusz 18
Dwanaście prac Heraklesa 11	Szyf. 19
Narodziny świata i człowieka..... 15	Tezeusz i Ariadna..... 21

Legendy 23

Bazyliśzek..... 24	Stopka królowej Jadwigi 27
Lech, Czech i Rus..... 24	Syrena 27
O Piaście Kołodzieju 25	Wanda 28
Smok wawelski 26	Złota kaczka..... 29

Baśnie 31

Jakub i Wilhelm Grimmowie 32	Czerwony Kapturek 39
Śnieżka..... 32	Śpiąca królewna 40
Charles Perrault 35	Kopciuszek..... 42
Wróżki 35	Aleksander Puszkina 44
Kot w butach 37	Bajka o rybaku i rybce..... 44

Biblia 47

Stary Testament 48	Przypowieść o siewcy 58
Księga Rodzaju..... 48	Przypowieść o talentach 59
Wygnanie z Raju..... 49	Przypowieść o pannach roztropnych i nieroztropnych 60
Wędrowka do Ziemi Obiecanej..... 52	Rozmnożenie chleba 61
Nowy Testament 55	I list do Koryntian (św. Paweł) (fragment – Hymn o miłości) 61
Przypowieść o synu marnotrawnym . 55	Apokalipsa św. Jana..... 62
Przypowieść o miłosiernym Samarytanie 57	

Władysław Bełza	67	Wilczki	98
Katechizm polskiego dziecka	67	Wół i mrówki	98
Motyl	68	Joanna Kulmowa	99
Jan Brzechwa	69	Co to jest radość?	99
Chrzącz	69	Krajdywan	100
Globus	70	List do Andersena	100
Psie smutki	71	Marzenia	101
Kwoka	72	Po co jest teatr?	101
Samochwała	72	Kornel Makuszyński	102
Andrzej Bursa	73	Do młodych czytelników	103
Jedenastoletni zakochany	73	Adam Mickiewicz	104
Wanda Chotomska	74	Lis i kozieł	105
Dzień dobry, królu Zygmuncie	74	Przyjaciele	106
Jerzy Ficowski	75	Czesław Miłosz	107
Dom, w którym śmiesz	75	Ojciec objaśnia	108
Konstanty Ildefons Gałczyński	76	Przypowieść o maku	108
Małe kina	76	Józef Ratajczak	110
Pieśń o żołnierzach z Westerplatte	77	Lato malowane	110
Rozmowa liryczna	78	Liście jak listy	111
Spotkanie z matką (fragment)	78	Tadeusz Różewicz	112
Wizyta	79	Koncert życzeń	112
Zaczarowana dorożka	79	Przepaść	113
Ryszard Marek Groński	80	Aleksander Rymkiewicz	115
Dorośli i kłopoty	80	Dom zwierząt	115
Po co właściwie trzymać psa	81	Juliusz Słowacki	116
Jerzy Harasymowicz	82	W pamiętniku Zofii Bobrowskiej	116
Lekcja gramatyki	82	Smutno mi, Boże!	
Zbigniew Herbert	83	(Hymn o zachodzie słońca)	117
Pudełko zwane wyobraźnią	83	Testament mój	118
Anna Kamieńska	85	Leopold Staff	119
Koniec wakacji	85	Odys	119
Ludwik Jerzy Kern	86	Wisława Szymborska	121
46 nóg	86	Muzeum	121
Jan Kochanowski	87	Radość pisania	122
Fraszki (wybór)	88	Julian Tuwim	123
Na lipę	88	Dwa wiatry	123
Na dom w Czarnolesie	90	Dyzio marzyciel	125
O żywocie ludzkim	91	Figielek	125
O doktorze Hiszpanie	93	Gorące mleko	126
Do Hanny	93	Ptasie radio	127
Ignacy Krasicki	94	Przy okrągłym stole	127
Czapla, ryby i rak	95	Spóźniony słowik	129
Dzieci i żaby	96	Wspomnienie	129
Mądry i głupi	96	Jan Twardowski	130
Mysz i kot	97	Bóg	130
Przyjaciele	97	Który stwarzasz jagody	131

Na chwilę	131	Danuta Wawiłow	133
W klasie	132	Rozmowa	133
W kropki zielone	132	Szybko	134

Pieśni i piosenki patriotyczne 135

Boże, coś Polskę	136	Maria Konopnicka	139
Czerwone maki na Monte Cassino	136	Rota	
My, Pierwsza Brygada	137	(Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród) ..	139
O mój rozmarynie	138	Józef Wybicki	140
Warszawianka 1831, (Hej, kto Polak, na bagnety)	138	Mazurek Dąbrowskiego czyli Pieśń Legio- nów Polskich we Włoszech	140

Lektury obowiązkowe 142

Jan Brzechwa	143	Pocie nawet mucha się przyda	190
Akademia Pana Kleksa	143	Poranek w Soplicowie	191
Janusz Christa	157	Na zielonym obrusie łąk	192
Szkoła latania	157	Ważna Sędziego nauka o grzeczności	192
René Goscinny, Jean-Jacques Sempé	162	Wojskiego opowieść o pojedynku Domej- ki z Dowejką	193
Mikołajek	162	Zachód słońca	194
Clive Staples Lewis	172	Pani Twardowska	195
Lew, Czarownica i Stara Szafa	172	Powrót taty	197
Adam Mickiewicz	184	Ferenc Molnár	200
Pan Tadeusz – fragmenty	184	Chłopcy z Placu Broni	200
Astronomiczne historyje Wojskiego	185	Bolesław Prus	208
Burza	186	Katarynka	209
Dwa stawy	186	Henryk Sienkiewicz	213
Gra Wojskiego na rogu (Koncert Wojskie- go)	187	W pustyni i w puszczy	214
Matecznik	188	John Ronald Reuel Tolkien	238
Opis chmur	189	Hobbit, czyli tam i z powrotem	239

Lektury uzupełniające

Adam Bahdaj

Kapelusz za sto tysięcy

Frances Hodgson Burnett

Tajemniczy ogród

Mała księżniczka

Lewis Carroll

Alicja w Krainie Czarów

Carlo Collodi

Pinokio

Aleksander Dumas

Trzej muszkieterowie

John Flanagan

Zwiadowcy. Księga I. Ruiny Gorlanu

Olaf Fritsche

Skarb Troi

Rudyard Kipling

Księga dżungli

Janusz Korczak

Król Maciuś Pierwszy

Rafał Kosik

Felix, Net i Nika oraz Gang Niewidzialnych Ludzi

Zofia Kossak

Topsy i Lupus

Marcin Koziół

Skrzynia Władcy Piorunów

Selma Lagerlöf

Cudowna podróż – tom I

Stanisław Lem

Cyberiada

Bolesław Leśmian

Klechy sezamowe

Ali-Baba i czterdziestu złodziei

Baśń o Aladynie i o lampie cudownej

Baśń o pięknej Parysady i o ptaku

Bulbulezarze

Baśń o rumaku zaklętym

Rybak i geniusz * Opowiadanie Króla

Wysp Hebanowych

Kornel Makuszyński

Szatan z siódmej klasy

Andrzej Maleszka

Magiczne drzewo: Czerwone krzesło

Alan Alexander Milne

Kubuś Puchatek

Lucy Maud Montgomery

Ania z Zielonego Wzgórza

Małgorzata Musierowicz

Kłamczucha

Kwiat kalafiora

Edmund Niziurski

Sposób na Alcybiadesa

Ewa Nowak

Pajęczek na rowerze

Sat-Okh

Biały Mustang

Longin Jan Okoń

Tecumseh

Ferdynand Antoni Ossendowski

Słoń Birara

Jacek Podsiadło

Czerwona kartka dla Sprężyny

Henryk Sienkiewicz

Janko Muzykant

Alfred Szklarski

Tomek w krainie kangurów

Mark Twain

Przygody Tomka Sawyera

Błażej Kuztelski

Nazywam się... Mikołaj Kopernik

Aleksandra Zgorzelska

Nazywam się... Fryderyk Chopin

Ferran Alexandri

Nazywam się... William Szekspir

Carme Martín

Nazywam się... Vincent van Gogh

**Opracowania tych lektur
znajdziesz tutaj!**

lekturyuzupelniajace.greg.pl/leksykon46

Mity greckie

Wiadomości o mitach

ZAPAMIĘTAJ

Mity to dawne opowieści o bogach i bohaterach, za pomocą których ludzie starożytni próbowali **wyjaśnić niezrozumiałe dla nich zjawiska i sytuacje**, takie jak pory roku, upływ czasu, powstanie Ziemi i życia na niej, pochodzenie i naturę człowieka. Znamy też mity opowiadające o założeniu ważnych miast, powstaniu świątyń czy istotnych miejsc, oznanych rodach królewskich itp. **Najbardziej znane są mity pochodzące ze starożytnej Grecji**, ale istnieją także inne mity – np. indiańskie, chińskie, skandynawskie.

Dla współczesnego czytelnika mit może wydawać się fantastyczną opowieścią, podobną do baśni, ale trzeba pamiętać, że **mity wywodzą się z wierzeń religijnych swoich twórców**. Początkowo ludzie przekazywali je sobie ustnie, dopiero potem zostały zapisane, dlatego większość mitów ma różne wersje.

W mitach często pojawiają się **okrutne, pełne przemocy sceny**, niebezpieczne potwory i brutalne wydarzenia. Grecy wskazywali w ten sposób na pewne **cechy otaczającej ich rzeczywistości** – potwory symbolizowały zagrożenia ze strony natury i przyrody, okrucieństwo bogów wobec ludzi – brak wpływu człowieka na swój los, zmienność ludzkiego życia, zaś liczne zbrodnie popełniane przez bohaterów mitów mówiły słuchaczom, że ludzie bywają nie tylko dobrzy, uczciwi i szlachetni, ale też występni i źli.

Bogowie w mitologii greckiej niewiele różnią się od ludzi. Są nieśmiertelni, bardzo silni, potężni, ale podobnie jak ludzie **mają wady i zalety, słabości**, przytrafiają im się nieszczęścia, podlegają wyrokom losu. Nie są wszechwiedzący, można ich oszukać czy okłamać, choć tylko na pewien czas. Bywają **okrutni, niesprawiedliwi, czasem traktują ludzi jak zabawki**, ale są i tacy, którzy **opiekują się ludźmi i troszczą o nich**. W większości zamieszkują na Olimpie – bardzo wysokiej górze, jednak Hades mieszka w królestwie zmarłych – Hadesie, położonym głęboko pod ziemią. Prowadzą podobny do ludzi tryb życia – zawierają małżeństwa, mają dzieci, romansują, przyjaźnią się ze sobą albo się nie lubią. Tak samo jak ludzie jedzą i piją.

▲ Polecamy pełne wydanie lektury z opracowaniem

Pewniak na teście

Pewniak na teście

▼ Walery Eljasz-Radzikowski, *Lech znajduje gniazdo białych orłów, 1937–1939*

Bazyliszek

Streszczenie

Dawno temu w Warszawie, na ulicy Krzywe Koło, w przepastnych lochach jednej z kamienic, żył okrutny potwór zwany bazyliszkiem. Przypominał wielkiego koguta z węzowym ogonem i dużymi, wylupiastymi oczami. Swym straszliwym wzrokiem uśmiercał ofiary. Mieszkańcy miasta żyli w ciągłym strachu, ponieważ stwór był zagrożeniem nie tylko dla Warszawy, lecz także dla całej Rzeczypospolitej.

Pewnego dnia dzieci płatnerza Ostrogi, który w swojej kuźni robił piękne zbroje rycerskie, i pani Ostrożyny, wybrały się na spacer po rynku. Ojciec ostrzegł je, aby nie zbliżały się do siedziby potwora. Halszka i Maciek ciekawie oglądali na rynku barwny tłum i liczne stragany. Sprzedawano tam wschodnie tkaniny, dywany, zamorskie owoce oraz słodycze. Cygan prowadził na łańcuchu tresowanego niedźwiedzia. Spotkał ich Waluś, syn bednarza z Zapiecka, wielki urwis. Namówił na wyprawę do podziemi, w których miały być wielkie skarby. Po chwili wahania dzieci ruszyły za nim. Wilgotne, ciemne lochy przeraziły je. W pewnej chwili Waluś otworzył ciężkie drzwi i padł na ziemię skamieniały. Poraził go dziwny blask dochodzący z wnętrza kolejnej piwnicy. Dzieci ujrzały bazyliszka. Schowały się za drzwi i cicho płakały. Nagle usłyszały głos służącej Agaty. Szukając dzieci, zeszła do piwnicy. Wzrok potwora zamienił ją w kamień. Przypadkowi przechodnie rozbiegli się po mieście z nowiną o kolejnej ofierze bazyliszka. Tragiczna wieść dotarła też do rodziców dzieci. Szukali dla nich ratunku. Czarnoksiężnik Hermenegildus Fabula, który mieszkał na ul. Piwnej, poradził, aby ktoś obwieszony lustrami zszedł do lochów, wtedy potwór zobaczy w zwierciadle swe odbicie i zabije się własnym wzrokiem. Wybrano na śmiałka skazańca, który miał być święty toporem za morderstwo. Obiecano mu wolność za uratowanie dzieci.

Skazaniec obwiesił się lustrami i zszedł do piwnic. Bazyliszek padł martwy, rażony mocą swego wzroku. Uratowani rodzice ściskali ocalone pociechy. Skazaniec ocalił życie, a wkrótce okazało się również, że był niewinny zarzucanej mu zbrodni.

Podsumowanie

Bazyliszek to legenda. Występują w niej postacie realistyczne: płatnerz Ostroga, jego żona, dzieci, mieszkańcy Warszawy oraz fantastyczne: stwór bazyliszek.

Lech, Czech i Rus

Bohaterowie

- ▶ **Lech** – jeden z trzech braci, założyciel Polski.
- ▶ **Czech** – jeden z trzech braci, założyciel Czech.
- ▶ **Rus** – jeden z trzech braci, założyciel Rosji (Rusi).

Streszczenie

Dawno temu żyli sobie trzej bracia – Lech, Czech i Rus. Mieszkali zgodnie w jednej dolinie, a każdy dowodził swoim plemieniem. **Jednak ludzi było coraz więcej i dolinie zaczął grozić głód.** Bracia postanowili, że wszyscy wyruszą szukać nowych siedzib. Zebrano wielkie ilości zapasów i mieszkańcy wyruszyli w drogę.

Jako pierwszy swoje miejsce znalazł Czech. Wspiął się na wysokie góry i za nimi zobaczył żyzne łąki i gęste lasy. Postanowił, że tam się osiedli razem ze swymi ludźmi. Przed odjazdem Lecha i Rusa bracia obiecali sobie, że między ich plemionami na zawsze pozostanie braterska miłość.

Następny odłączył się Rus. Była już jesień, kiedy dwaj bracia dojechali do pięknych, rozległych łąk, które Rus wybrał na dom dla siebie i swoich ludzi.

Lech pojechał więc dalej sam ze swoim plemieniem. Nastała już zima, zachodziło słońce i niebo było czerwone, gdy dotarł do ogromnego, gęstego lasu. Zatrzymał się na pięknej, wielkiej polanie, na której było bardzo cicho i spokojnie. Na środku polany rósł prastary dąb, a w jego gałęziach było gniazdo śnieżnobiałego orła, który na widok ludzi rozwinął szerokie skrzydła. Jego sylwetka była doskonale widoczna na tle nieba. Lech uznał to wydarzenie za znak. Na polanie wybudował potężny gród, który nazwał Gniezno, a białego orła umieścił w herbie swojego państwa.

Pewniak na teście

Problematyka

Legenda opowiada o początkach trzech państw słowiańskich – Polski, Czech i Rosji. Wyjaśnia, dlaczego te państwa powinny być sobie bliskie. Tłumaczy też, dlaczego w godle Polski znajduje się biały orzeł na czerwonym tle oraz skąd wzięła się nazwa pierwszej stolicy Polski – Gniezno. Lech, Czech i Rus to **postaci legendarne, co oznacza, że przyjmuje się ich istnienie, ale nie ma na to potwierdzonych dowodów historycznych.** Wydarzenia w legendzie są realistyczne i fantastyczne.

Pewniak na teście

Pewniak na teście

O Piaście Kołodzieju

Streszczenie

Dawno temu, w czasach, gdy w Polsce rządził okrutny książę Popiel, w pewnej wiejskiej chacie mieszkał sobie Piast Kołodziej i jego żona Rzepicha. Piast zajmował się wyrabianiem wozów i kół do nich, oprócz tego uprawiał rolę i hodował pszczoły. Mieli małego synka, którego bardzo kochali, ale też bardzo się o niego martwili, ponieważ był niewidomy. W dniu, w którym skończył siedem lat, miał się odbyć **obrzęd postrzyżyn – czyli obcięcia chłopcu włosów, nadania imienia i przekazania na wychowanie ojcu.** Rodzice przyzykowali zgodnie ze zwyczajem wielką ucztę, na którą zaproszono wielu gości. Chłopcu nadano imię Ziemowit.

Kiedy nadszedł wieczór i goście już się rozeszli, pojawili się dwaj spóźnieni i zmęczeni wędrowcy. Jeden był starszy i miał siwą brodę, drugi młodszy i miał złote włosy. Piast zaprosił ich na noc, ale Rzepicha martwiła się, co poda na kolację. Poszła do spiżarni, mając nadzieję, że znajdzie tam jeszcze cokolwiek, i zdumiała się bardzo, gdy zobaczyła półki wręcz uginające się pod ciężarem jedzenia. Zjedli więc wszyscy razem posiłek, a potem w dowód wdzięczności wędrowcy pobłogosławili Ziemowita, który nagle odzyskał wzrok. Wędrowcy

▲ Maxfield Parrish, *Kot w butach*, 1913

Gdy stary młynarz zmarł, dwaj starsi synowie szybko podzielili majątek między siebie. Jeden wziął młyn, łąkę i pole, a drugi skrzynie ze złotem i drogocennymi futrami. Najmłodszemu, Jaškowi, zostawili starego kota. Był to jednak kot niezwykły, o czym nie wiedzieli. Zwierzę przemówiło do chłopca ludzkim głosem. Kazało Jaškowi kupić na jarmarku torbę myśliwską i buty z podkówkami. Kot włożył buty i ruszyli rażno przed siebie. Zatrzymali się nad jeziorem. Jasiek miał się wykąpać, a kot poszedł na polowanie. Nałowił pełną torbę przepiórek i wyszedł na drogę, by zatrzymać złotą karetę, w której jechał król ze swoją córką. Kot lamentował nad nieszczęściem, które rzekomo spotkało jego pana. Opowiadał o zbójcach-okrutnikach, którzy obdarli księcia Jana z szat i wrzucili go do jeziora (sprytny kot ukrył wcześniej ubranie Jaška w pobliskich krzakach). Król ulitował się i dał Jaškowi nowe szaty. Zaprosił go też do karocy. Kot wskazał wysoki zamek stojący na górze jako ich siedzibę. Karoca ruszyła wolno, a sprytnie kocisko pobiegło szybko naprzód. Spotkał po drodze żniwiarzy pra-

cujących w polu. Byli zaskoczeni widokiem kota w butach z podkówkami. Nakazał im, by powiedzieli przejeżdżającemu królowi, iż pola te należą do księcia Jana.

Popędził dalej do zamku. Mieszkał w nim czarnoksiężnik. Kot podstępnie namówił go, by zamienił się w myszkę, aby udowodnić swą moc czarodziejską. Gdy tak się stało – poknął mysz. Wkrótce nadjechała karoca. Kot powitał króla i jego córkę oraz zdumionego Jaška, oświadczając, że zamek ten należy do księcia Jana. Zachwycony król zapytał chłopca, czy chciałby ożenić się z jego córką. Młodym ten pomysł bardzo się spodobał, bo zakochali się w sobie od pierwszego wejrzenia. Kot zamieszkał na królewskim zamku i opiekował się wnukami władcy, opowiadając im bajki.

Problematyka

Jak w każdej baśni, jest tu ukryty morał, będący wskazówką postępowania dla czytelnika: **uczciwość zostaje nagrodzona**. Jasiek to bohater pozytywny tej baśni – nie chce zdobywać nieuczciwie ręki królowej ani królestwa, dlatego wyjawia prawdę. Pokrzywdzony przez braci nie okazuje złości, pokornie przyjmuje to, co dał mu los. **Brzydzi się kłamstwem**, chce postępować uczciwie. Zamek czarnoksiężnika staje się jego własnością, a on sam zostaje dobrym, sprawiedliwym władcą kochanym przez poddanych.

Ciekawą postacią jest Kot, który **opiera swoją strategię działania na kłamstwie**. Jednak z tych kłamstw nie wynika nic złego, nikomu nie dzieje się krzywda, prowadzą one do szczęśliwego finału. **Ginie tylko zły czarnoksiężnik**, który zasłużył na swój los, a jego dawni poddani stają się poddanymi Jaška, czyli ich los zmienia się na lepsze. **Kot uważa, że jeśli ma się dobre zamiary, to czasem można kłamać, aby je zrealizować.**

Czerwony Kapturek

Czas i miejsce akcji

Akcja baśni rozgrywa się w chatce pod lasem, dawno temu.

Bohaterowie

- ▶ **Czerwony Kapturek** – mała dziewczynka, usłużna, chętnie pomaga mamie, cieszy się ze spaceru do babci, jest odważna, ale bardzo naiwna i nierozważna, bardzo łatwo daje się zwieść wilkowi.
- ▶ **Wilk** – podstępny, zły, gdyby nie pomoc leśniczego, pozostałby zupełnie bezkarny.
- ▶ **Babcia** – mieszka w chatce pod lasem, bardzo kocha swoją wnuczkę, zrobiła dla niej czerwony kapturek na drutach i dlatego dziewczynka została nazwana Czerwonym Kapturkiem.

Plan wydarzeń

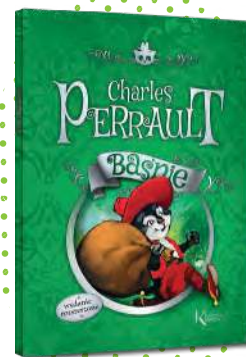
1. Wyprawa Czerwonego Kapturka do chorej babci.
2. Spotkanie z wilkiem.
3. Połknięcie babci i Czerwonego Kapturka przez wilka.
4. Pomoc leśniczego.
5. Szczęśliwe zakończenie.

Streszczenie

W małej chatce, położonej pod lasem, mieszkała pewna babcia, która zajmowała się gospodarstwem i robiła na drutach wełniane ubranka dla ukochanej wnuczki. Pewnego razu zrobiła dla niej śliczny kapturek o barwie maków i dojrzałych poziomek. Od tej pory wszyscy nazywali dziewczynkę Czerwonym Kapturkiem. Mieszkała ona wraz z rodzicami w białej chatce za lasem. Któregoś słonecznego poranka mamusia wezwała Czerwonego Kapturka do siebie. Oznajmiła, że babunia zachorowała, męczą ją chrypka i kaszel. Dała dziewczynce lekarstwo i kaszę na kleik, aby zaniosiła chorej. Przestrzegła córkę, by szła prostą drogą, nie zbacała w las, bo może ją spotkać coś złego.

Czerwony Kapturek rażno ruszył w drogę. Słuchał szumu drzew, śpiewu ptaków, gdy nagle ujrzał przed sobą wielkiego, kosmatego wilka. Grzecznie odpowiedział mu na pytanie, mówiąc o celu swej wędrówki. Wilk, dowiedziawszy się, gdzie mieszka babcia, zniknął nagle w lesie. Pobiegł co tchu do babcinej chatki. Podstępem dostał się do środka, mówiąc, że jest Czerwonym Kapturkiem, i połknął chorą staruszkę. Wszedł do łóżka i czekał na dziewczynkę. Czerwony Kapturek był zdziwiony, że babcia ma tak gruby głos. Wilk poprosił o krople na chrypkę. Gdy dziewczynka zbliżyła się do łóżka – ją też połknął. Najedzony zasnął smacznie.

Tymczasem koło chatki przechodził leśniczy, który zajrzał przez okno, bo usłyszał głośnie chrapanie. Zobaczył chrapiącego wilka. Wsadził nabój do fuzji, strzelił między kosmate uszy i zastrzelił zwierzę. Potem rozpruł mu brzuch, z którego wyskoczył uradowany Czerwony Kapturek wraz z babcią. Wszyscy bardzo się cieszyli.

▶ Polecamy ilustrowane wydanie w serii Kolorowa Klasyka!

▲ Pieter Bruegel the Elder,
Wieża Babel, 1563

odrzuć, zabił brata. Gdy Bóg zapytał go o Abła, Kain odpowiedział: *Czyż jestem stróżem brata mego?* Kainowe piętno – to **piętno zabójcy**.

- ▶ **zakazany owoc** – w ogrodzie edeńskim rosło wiele drzew. Ze wszystkich – z wyjątkiem jednego – mogli korzystać Adam i Ewa. Owoce z drzewa zakazanego stanowiły drogę poznania dobra i zła, drzewo to tradycyjnie przedstawia się jako jabłoń. Pewnego razu wąż namówił Ewę, by zerwała owoc z zakazanego drzewa, obiecując jej, że w ten sposób posiadzie wiedzę i mądrość samego Boga. Ewa zerwała owoc, podała go Adamowi, a gdy spróbowali, odkryli, że są nadzy. Za przekroczenie zakazu Bóg wygnał ich z raju. Wyrażenie „zakazany owoc” oznacza **rzeczy pozornie wartościowe, kuszące, pożądane, a naprawdę szkodliwe, sprowadzające zło**.

- ▶ **salomonowy wyrok** – król Salomon był władcą mądrym i sprawiedliwym. Kiedyś przyszły do niego dwie kobiety z dzieckiem, z których każda twierdziła, że jest jego matką. Salomon miał rozstrzygnąć, która z nich jest prawdziwą matką. Rozkazał przynieść miecz, rozciąć dziecko i każdej dać po połowie. Wówczas ta, która urodziła chłopca, poprosiła, by nie czyniono mu krzywdy i oddano całego i zdrowego drugiej kobiecie. To przekonało króla, iż ona jest prawdziwą matką, i jej kazał oddać dziecko. Salomonowy wyrok – to **wyrok niezwykle mądry i sprawiedliwy**.
- ▶ **Sodoma i Gomora** – były to miasta, w których dominowały zło, przemoc i rozpusta. Bóg postanowił je zniszczyć. Powiedział o tym Abrahamowi, który bardzo chciał ocalić miasta ze względu na swego brata Lota i jego rodzinę. Bóg obiecał Abrahamowi, że jeżeli znajdzie w nich dziesięciu sprawiedliwych, to ocali miasta. „Sodoma i Gomora” – to **bałagan, nieporządek, miejsce rozpusty, niesprawiedliwości, zła**.
- ▶ **wdowi grosz** – Jezus opowiadał zebrany przypowieść. W synagodze ludzie składali ofiary: były to cenne przedmioty, zwierzęta, pieniądze. Jedna kobieta dała tylko grosik, bo tylko tyle miała. Jezus powiedział jednak, iż ona dała najwięcej. Termin „wdowi grosz” oznacza **złożenie daru kosztem wielkich wyrzeczeń, oddanie wszystkiego, co się posiada**.
- ▶ **wieża Babel** – kiedyś ludzie postanowili zbudować wieżę sięgającą samego nieba, by dorównać Bogu. Bóg postanowił nie dopuścić do zakończenia pracy i pomieszał im języki, by nie mogli się porozumieć. „Wieża Babel” – to **chaos, bałagan, niemożność porozumienia się, niezgodność w działaniu, planach**.
- ▶ **zamienić się w słup soli** – Bóg nie znalazł w Sodomie i Gomorze dziesięciu sprawiedliwych. Wysłał więc anioła do Lota z poleceniem, by uchronił z miasta. W trakcie ucieczki żona Lota wbrew zakazowi obejrzała się i ze zgrozy zamieniła się w słup soli. „Zamienić się w słup soli” oznacza **zniechęcenie ze strachu, przerażenia, zdziwienia**.
- ▶ **szata godowa** – jest w Ewangelii św. Mateusza przypowieść o godach królewskich. Król rozesłał podwójne zaproszenia na wesele swego syna, ale goście nie dopisali. Ka-

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Pewniak na teście

zał więc zebrać gości u rozstajnych dróg. Słudzy zaprosili każdego, kogo spotkali, dobrych i złych. Król spostrzegł wśród biesiadników człowieka nieprzyodżnianego w szatę godową. Kazał go wyrzucić, mówiąc: *Albowiem wielu jest wezwanych, lecz mało wybranych*. Przypowieść ta ma sens alegoryczny. Król to Bóg, zaproszeni goście – to końcowa faza Królestwa Bożego. Wszyscy są zaproszeni, ale konieczne jest godne przygotowanie się do uczty: przybranie szaty godowej. Potocznie: szata godowa – **godne przygotowanie się**.

- ▶ **miłosierny Samarytanin** – postać ta też jest bohaterem jednej z przypowieści. Był to człowiek dobry, miłosierny, który pomógł obcemu rannemu, leżącemu przy drodze. Przechodzili tamtędy licznie ludzie, w tym kapłan i lewita, ale nikt nie udzielił pomocy potrzebującemu, tylko Samarytanin. Potocznie: **człowiek dobry, litościwy**.
- ▶ **od Annasza do Kajfasza** – sądnego Jezusa odsyłano od jednego do drugiego z kapłanów Sanhedrynu z Annaszem i Kajfaszem na czele, a następnie sądził go Piłat reprezentujący władzę okupacyjną Rzymu. Potocznie: **chodzić od jednego do drugiego bez końca**.
- ▶ **światło pod korcem** – w *Kazaniu na Górze* Jezus mówił o błogosławionych, że są *światłością świata* i nie ukryje się ich jak świecy pod korcem, bo powinna ona stać na świeczniku i świecić wszystkim – tak i oni świecą przykładem. Potocznie: światło pod korcem – **coś, czego nie da się ukryć, wszyscy to widzą**.
- ▶ **egipskie ciemności** – gdy faraon nie chciał wypuścić z Egiptu ludu wybranego pod wodzą Mojżesza, Bóg zesłał na Egipcjan liczne plagi, w tym ciemności trwające trzy dni. To właśnie znaczy wyrażenie „egipskie ciemności” – **wielkie, nieprzeniknione ciemności**.
- ▶ **manna z nieba** – gdy lud wybrany wędrował przez pustynię do Ziemi Obiecanej, Bóg karmił go manną z nieba; dziś „manna z nieba” to **niespodziewane dobra**.
- ▶ **przenieść się na łono Abrahama** – to inaczej umrzeć.
- ▶ **zakopać swój talent** – zmarnować swoją szansę, **mieć do czegoś talent i zmarnować go**. Tak jak sługa, który zakopał powierzoną mu przez pana monetę (talent), zamiast ją zainwestować, by przyniosła zysk (przypowieść o talentach).
- ▶ **syn marnotrawny** – człowiek, który trwoni dorobek swoich rodziców (bardzo potocznie) lub który **zrozumiał swój błąd i chce go naprawić** (przypowieść o synu marnotrawnym).

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Wiersze

Władysław Bełza

1847–1913

Biografia

Władysław Bełza urodził się w 1847 r. Był publicystą, działaczem oświatowym, brał udział w wielu inicjatywach o charakterze narodowym. Tworzył wiersze o bardzo silnym nacechowaniu patriotycznym, skierowane zarówno do dorosłych czytelników, jak i do dzieci. Pisał artykuły do wielu poczytnych polskich gazet i czasopism, pracował w lwowskim wydawnictwie Ossolineum. Bywał nazywany „piewą polskości”. Zmarł w 1913 r.

Katechizm polskiego dziecka

Wiersz ten został napisany w 1900 r., a jego rolą było pomaganie dzieciom w zapamiętaniu polskich symboli narodowych i przedstawienie w prosty sposób cech, jakimi powinien charakteryzować się patriota. W 1951 r. czytanie tego utworu zostało zakazane, w PRL-u nie był nigdzie publikowany, wycofano także książki, w których można go było znaleźć, krążył jednak między ludźmi potajemnie, jak wiele innych utworów tego rodzaju.

Utwór ma formę **dialogu, w którym polskie dziecko odpowiada na kierowane do niego pytania dotyczące Polski**, jego uczuć do niej i obowiązków wobec niej:

- *Kto ty jesteś?*
  - *Polak mały.*
- *Jaki znak twój?*
  - *Orzeł biały.*

▲ Polecamy pełne wydanie lektury z opracowaniem

Jan Kochanowski tworzył w okresie Renesansu, zwanym także Odrodzeniem (epoka w dziejach kultury europejskiej od połowy XIV w. do końca wieku XVI). Zainspirowani kulturą starożytną twórcy Renesansu stworzyli nowy ideał człowieka: wszechstronnego, zainteresowanego światem, własną naturą i życiem, łączącego poczucie wolności z wysokimi wymaganiami wobec siebie. Literatura renesansowa nawiązywała do tradycji antycznych, ale jej twórcy dążyli też do uznawania języków narodowych. Dzieła literackie tego okresu charakteryzowała harmonia treści i doskonałości stylistycznej.

Fraszki (wybór)

ZAPAMIĘTAJ

Fraszka (wł. *frasca* – gałązka, drobiazg) to krótki utwór liryczny, często o żartobliwej treści, oparty na dowcipie słownym lub sytuacyjnym, często zakończony zaskakującą puentą. Tematyka fraszek jest różnorodna, mogą dotyczyć postaci, zabawnych sytuacji, wad i przywar ludzkich, istotnych wartości, zdarzają się też utwory poważne, refleksyjne, mówiące o istotnych problemach. Termin „fraszka” wprowadził do literatury polskiej Jan Kochanowski. Obecnie fraszka jest wciąż popularnym gatunkiem.

Na lipę

▼ Feliks Zabłocki, Ksawery Pillati, *Jan Kochanowski siedzący pod lipą*, 1864

- ▶ **podmiot liryczny:** lipa,
- ▶ **adresat tekstu:** gość, przechodzący obok lipy człowiek, który jest zapraszany do odpoczynku pod drzewem,
- ▶ **nastrój:** łagodność, spokój, błogość, ukojenie; Arkadia.

Lipa, postać mówiąca w utworze, przedstawia swoje zalety i zaprasza do spoczynku pod swoją koroną. **Jest uosobiona, czyli posiada ludzkie cechy (umie mówić)**. Utwór jest **pochwałą życia w zgodzie z naturą**, cyklem przyrody, które gwarantuje spokój, harmonię i poczucie bezpieczeństwa. **Fraszka *Na lipę* jest afirmacją, czyli pochwałą przyrody, podkreśleniem, jak ważna jest jej rola w życiu człowieka.**

Zalety wyliczane przez lipę – **autoprezentacja drzewa:**

- ▶ daje chłód (cień i powiewy wiatru),
- ▶ można słuchać śpiewu ptaków,
- ▶ słyhać przyjemne odgłosy brzęczenia pszczoł,
- ▶ daje miód – pożywienie,
- ▶ możliwość odpoczynku, relaksu pod jej konarami.

Lipa jest pełna godności, przekonana o swojej wartości, ważnej roli w życiu gospodarza, u którego rośnie, i przyjaźnie nastawiona wobec ludzi.

Uwaga! Nawiązanie do mitologii!

Ogród Hesperyd – cudowny ogród, w którym rosły jabłonie rodzące złote jabłka, należał do Hery – żony Zeusa. **Lipa, mimo iż nie daje owoców, jest dla swojego gospodarza niezwykle cenna.**

Pewniak na teście

Uwaga! Nawiązanie do filozofii!

Życie w zgodzie z naturą i czerpanie przyjemności z tej relacji to jedno z założeń **epikureizmu**.

Środki stylistyczne

Pewniak na teście

APOSTROFA	<i>Gościu</i> (funkcja – zwrot do adresata)
EPITETY	<i>proste promienie, rozstrzelane cienie, chłodne wiatry, cichy szept</i> (funkcja – obrazowość i poetyczność języka, plastyczność opisu)
UOSOBNIENIE	<i>Tu słowicy, tu szpacy wdzięcznie narzekają, przyrzekam ja tobie</i> (funkcja – nadanie lipie cech ludzkich, zaciekawienie odbiorcy)
PORÓWNANIE	<i>Jabłek wprawdzie nie rodzę, lecz mię pan tak kładzie, / Jako szczep napłodniejszy w hesperyskim sadzie</i> (funkcja – poetyczność języka, podkreślenie wartości lipy i jej znaczenia dla właściciela, nawiązanie do motywów antycznych)
METAFORA	<i>miód, który potym szlachci pańskie stoły</i>
PRZERZUTNIA	<i>Z mego wonnego kwiatu pracowite pszczoły / Biorą miód</i>

Fraszka zawiera wiele **archaizmów** – wyrazów, które współcześnie wyszły z użycia lub mają zmienioną formę. Np.:

Pewniak na teście

- ▶ *najwyższe* – najwyższe,
- ▶ *potym* – potem,
- ▶ *ptacy* – ptaki.

W przypadku twórczości Kochanowskiego wyrazy dla obecnego odbiorcy będące archaizmami dla poety były językiem codziennym, współczesnym mu.

Pewniak na teście

gęsi lub łabędzi – te zostały opisane na zasadzie bezpośredniej obserwacji. Kiedy powieje wiatr, zmieniają się: wyglądają jak tabun dzikich koni, a chwilę później jak żeglujący po błękitnie okręt. Po takim opisie można sądzić, że jest to uważny obserwator, wrażliwy na piękno przyrody i obdarzony dużą wyobraźnią.

W tym fragmencie III Księgi *Pana Tadeusza* Adam Mickiewicz stworzył **poetycki obraz obłoków**. Za pomocą różnorodnych środków stylistycznych opisał zmieniające się chmury, uzyskując efekt plastyczności i dynamizmu. To zapis zachwytu rodzimą przyrodą, opis zawiera liczne cechy elementów polskiego krajobrazu.

Pewniak na teście

Fragment *Opis chmur* liczy 20 wersów trzynastosylabowych, jest bardzo rytmiczny. **Rymy mają układ parzysty**, np. *widoków – obłoków, jesienna – brzezienna*.

CHMURA	EPITETY	PORÓWNIANIA	UOSOBNIENIA / CZASOWNIKI OPISUJĄCE, CO ROBIĄ
jesienna	leniwa	jak żółw	pełnie / spuszcza smugi
z gradem	krągła, ciemnobłękitna	jak balon	leci, świeci
codzienne chmury	białe	jak stada dzikich gęsi lub łabędzi, jak tabun rumaków	rozpuszczają grzywy, wysuwają nóg rzędy / rosną, ściskają się, grubieją

Poecie nawet mucha się przyda

W tym fragmencie *Pana Tadeusza* Mickiewicz **opowiada o Wojskim polującym na muchy**. Starzec nie interesował się rozmową myśliwych, zajęty był własnym polowaniem, chodził od izby do izby, od czasu do czasu się zatrzymywał, jakby o czymś myślał, i zabijał muchę na ścianie.

Na Litwie much było mnóstwo. Według Wojskiego wyróżniał się wśród nich gatunek zwany przezeń muchami szlacheckimi. Były one podobne do pozostałych, ale cięższe i silniejsze, głośniej brzęczały w locie, potrafiły przerwać pajęczynę, a nawet pokonać pająka. To od nich pochodziły inne rodzaje much i jeśli uda się je wytępić, wyginą wszystkie. Wprawdzie ani pleban, ani ochmistrzynie nie zgadzali się z tym poglądem, ale Wojski miał swoje zdanie.

Właśnie przeleciała obok niego taka mucha. Dwa razy machnął packą, lecz chybił. Uderzył trzeci raz i znów bezskutecznie. Oszołomiona mucha poleciała w kierunku wyjścia, gdzie stały dwie osoby. Owad przeleciał między twarzami rozmawiających. Za nim Wojski uderzył packą. Obie głowy gwałtownie odskoczyły, uderzając o framugę drzwi.

Fragmentowi nadano **tytuł *Poecie nawet mucha się przyda ze względu na jego treść***. Nawet tak pospolity i **nielubiany owad** może stać się **tematem utworu literackiego**. Adam Mickiewicz o polowaniu na muchy opowiedział wierszem sylabicznym, trzynastozgłoskowym. Zastosowane **rymy żeńskie mają układ parzysty**. To **wierszowane opowiadanie ma trójdzielną kompozycję**: rozpoczęcie polowania na muchy, opis poglądów Wojskiego, „pojedynek” z muchą.

Sporo w tym fragmencie **humoru**. Przede wszystkim wynika on z kontrastowego zestawienia podniosłego nieco stylu narracji, tworzono go m.in. przez zastosowane słownictwo: *lica, prawica, dwakroć* z blahym zdarzeniem, jakim jest polowanie na muchy. Zabawne jest zakończenie polowania, kiedy w gruncie rzeczy najbardziej ucierpieli rozmawiający przy drzwiach, mucha zaś umknęła prześladowcy. Uśmiech budzi teoria Wojskiego o rodzajach

i pochodzeniu much. Bohater to wszystko zbadał. Według niego muchy dzielą się na *szlachcickie* i *gminne*. Te pierwsze są większe (*pierś mają szerszą, brzuch większy od gminnych*) i silniejsze (*tkankę przebija pajęczą*), waleczne (*z pająkiem sam na sam może się borykać*), hałaśliwe (*bardzo huczą i nieznośnie brzęczą*). Muchy te w pewien karykaturalny sposób przypominają typowego szlachcica z tamtych czasów. W opowiadaniu mucha została uosobiona, poeta przypisał jej cechy człowieka, przez co stała się niemal równorzędnym „przeciwnikiem” dla Wojskiego, także szlachcica.

Poranek w Soplicowie

Dzień wstawał wolno, jakby z *wilgotnego wykradał się mroku*, bo nad ziemią wisiała mgła. Słońce z trudem się przez nią przebijało. Także przyroda była jakaś ospała. Zające, które zwykle budziły się najwcześniej, jeszcze były na łące: jedne chrupały mokrą trawę, inne kopały w ziemi niewielkie jamki. Wróciły do lasu, nim na łąkę weszło bydło. Także w lesie panowała cisza. Zbudzone ptaki nie śpiewały, ale skulone z zimna oczekiwały słońca. Gdzieś nad kałużą klekotał bocian, na kopach siana siedziały zmoknięte wrony wróżące słoć. Gospodarze już dawno wyszli do pracy. Żniwiarki zaczęły śpiewać piosenkę jednostajną i ponurą jak słotny dzień. Słychać było dźwięki ostrzenia kos, chrzęst sierpów. We mgle trudno było dostrzec postacie pracujących.

W tym fragmencie *Pana Tadeusza* znalazły się **cztery obrazy poetyckie**: wstającego słońca, zajęcy na łące, ptaków w zamglonym lesie, pracujących żniwiarzy. Jednak nastrój tych obrazów jest raczej smutny. Przeważają **barwy stonowane**, przymgłone: szarość, biel (mgła), beż, brąz (zające, słoma). **Pierwsza część utworu ma charakter opisowy** (wschodzące słońce, las), w **ostatniej strofie pojawiają się elementy narracji** – opowiadania o wydarzeniach (żniwiarze rozpoczynają pracę).

Fragment *Poranek* liczy **33 wersy podzielone na cztery strofy** po osiem i dziewięć wersów. Każda z części wiersza to odrębny obraz, zbudowany za pomocą różnych środków stylistycznych. Są to przede wszystkim **uosobienia** – elementom przyrody nadano cechy ludzkie, np. *Ptaszek (...)* *Głowę wciska w ramiona, słońce wstało (...)* *idzie niewesoło i po drodze drzemie, z wilgotnego wykradał się mroku / Świt*. Występuje też sporo **epitetów**: *bielszego obwodu, ubogą Litwina chatką, wrony zmokłe, wróżby słoty, dzień słotny*. Pojawiły się także **porównania**: *mgła wisiała nad ziemią jak strzecha ze słomy nad ubogą Litwina chatką, piosnkę zwyczajną. / Jak dzień słotny ponurą, tęskną, jednostajną, sierpy, kosy / I pieśni brzmią, jak muzyk niewidzialnych głosy*. Wszystkie zastosowane tutaj środki, oprócz nazywania elementów obrazu, tworzą jego nastrój. W ostatniej strofie poeta wprowadził dźwiękonaśladownictwo przez zastosowanie **onomatopei** – wyrazów dźwiękonaśladowczych: *chrząstnęły, pogwizdując* oraz przez nagromadzenie podobnych spółgłosek w bliskim sąsiedztwie: *Rząd kostarzy otawę siekących wciąż brząka*. Nadaje to tekstowi swoiste brzmienie, ma dźwiękowo obrazować przedstawianą treść. Wersy utworu mają równą długość, liczą po trzynaście sylab. Zastosowane rymy dokładne mają układ parzysty.

▲ Boris Fedorovich Borzin,
Żniwna mgła, lata 80. XX w.

Ferenc Molnár

1878–1952

Biografia

Pisarz węgierski, żył w latach 1878–1952. Studiował prawo na uniwersytetach w Budapeszcie i w Genewie. Pracował jako dziennikarz, a jego artykuły cieszyły się dużym powodzeniem. Pisał także dramaty oraz powieści dla dorosłych czytelników. *Chłopcy z Placu Broni* to jedyna książka F. Molnára przeznaczona dla młodzieży.

Chłopcy z Placu Broni

Czas i miejsce akcji

Wydarzenia rozgrywają się w **Budapeszcie, stolicy Węgier**. Akcja rozpoczyna się w **marcu**.

Bohaterowie

Bohaterowie to **chłopcy w wieku około 11–14 lat, na co dzień zwykli uczniowie**, niewyróżniający się niczym specjalnym. Dzielią się na **dwie grupy, które ze sobą rywalizują: chłopców z Placu Broni, dla których miejscem zabaw jest Plac Broni, i Czerwone Koszule, którzy spotykają się w Ogrodzie Botanicznym**. Bawią się w **żołnierzy, inscenizują bitwy i potyczki**.

- ▶ **Chłopcy z Placu Broni** – János Boka, Csónakos, Csele, Weisz, Leszik, Kolnay, Richter, Ernő Nemeček, Dezső Geréb (zdrajca). Mają czerwono-zielony proporczyk i takie same czapki.

Katarynka

Wyjaśnienie tytułu utworu

Tytuł utworu wskazuje na **rekwizyt, o którym wspomina się na początku i który odegrał znaczącą rolę w przemianie bohatera na końcu**, dzięki niej także niewidoma dziewczynka zapewne będzie znów zdrowa. Katarynka jest motywem wiążącym cały utwór, spajającym go, jest prawie bohaterem utworu, wpływającym na zmianę postawy głównego bohatera, pana Tomasza. Taki rekwizyt często określa się jako sokoła noweli*. Katarynka to także **symbol stylu życia pana Tomasza**. Codziennie wykonywał on te same czynności, chodził tymi samymi ulicami, zaglądał do tych samych sklepów. Jego życie stało się monotonne, wszystko można było przewidzieć – jak w katarynce, która odgrywa wciąż te same melodie.

Być może pan Tomasz nie znosił katarynek właśnie dlatego, że podświadomie nie lubił własnego życia. Kiedyś był przecież energiczny, cieszył się życiem, a stał się aż nazbyt spokojnym, nieoczekującym żadnych zmian i nowości człowiekiem.

Bohaterowie

- ▶ **Pan Tomasz** – mecenas (adwokat) na emeryturze, zajmujący eleganckie mieszkanie. Bardzo systematyczny, zorganizowany, dokładny. Znanca sztuki, muzyki, otaczający się pięknymi przedmiotami, dbający o elegancję i wygodę swojego domu. Człowiek wiodący uregulowany tryb życia, łagodny i życzliwy, ale raczej obojętny wobec świata i jego spraw, nie okazuje uczuć, nade wszystko ceni sobie spokój. Miłuje sztukę, muzykę, obrazy, teatr, ale nie emocjonuje się nimi, tylko ze spokojem smakuje. Jest starym kawalerem, nie założył rodziny, chociaż w młodości miał taki zamiar, ale go porzucił. Jego słabością jest nienawiść do katarynek. Gdy ktoś ze złośliwości i dla żartu wysłał mu pod okna kataryniarza, pan Tomasz rozchorował się z gniewu. A dowiedziawszy się, kto to był, wyzwiał go na pojedynek. Stróżowi Kazimierzowi w kamienicy płaci dziesięć złotych za to, by nie wpuszczał na podwórko kataryniarzy. Dopiero na widok szczęścia niewidomej dziewczynki tańczącej przy okropnych, hałaśliwych dźwiękach katarynki uświadamia sobie, co jest w życiu ważne, przełamuje swoją dobrowolną izolację od innych ludzi i postanawia zająć się losem chorego dziecka.
- ▶ **Niewidoma dziewczynka** – około ośmioletnia, straciła wzrok po chorobie, gdy miała sześć lat. Początkowo wierzyła, że będzie widziała, ale potem stopniowo zapominała, jak wygląda świat wokół niej, i zaczęła pojmować go innymi zmysłami. Mimo kalectwa była pogodnym dzieckiem, lubiła się bawić lalkami, wychodzić z domu. Odznaczała się ciekawością: interesował ją każdy dźwięk, wkrótce okazało się, że w ten sposób nauczyła się „dostrzegać” wszystko, co się dzieje wokół niej. Była bardzo spostrzegawcza i chętnie uczyła się nowych rzeczy. Najbardziej cieszyły ją wizyty na strychu, gdzie było ciepło i mocno świeciło słońce, wtedy dziewczynce wydawało się, że dostrzega różnicę oświetlenia i był to dla niej dzień, w wilgotnej i ciemnej piwnicy czuła się zaś jak w nocy. Niestety, w nowym domu nie wolno jej było nigdzie chodzić, więc cały czas siedziała przy oknie. Była smutna i apatyczna. Przeprowadzka odebrała jej wszystko, do czego

* *Sokół noweli* – pojęcie oznaczające najważniejszy motyw, przedmiot, zdarzenie, mający często znaczenie symboliczne, wokół którego zorganizowana jest akcja noweli. Pochodzi od tytułu noweli Giovanniego Boccaccia *Sokół* (wchodzącej w skład zbioru *Dekameron*), uważanej za arcydzieło kompozycyjne gatunku, w której takim rekwizytem jest właśnie tytułowy sokół.

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Pewniak na teście

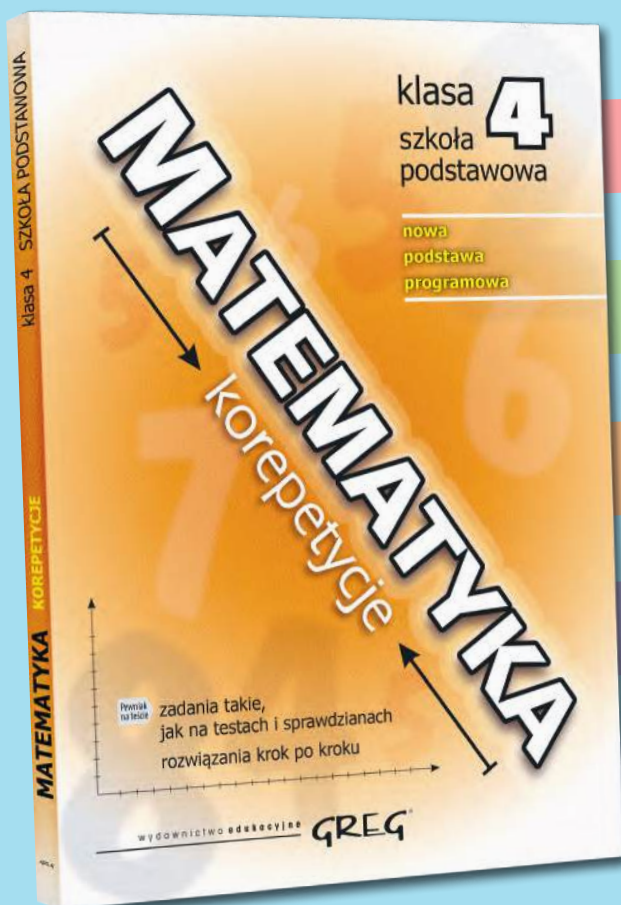
Zupełnie nowy świat – powieść fantasy

Tolkien wykreował w swoich powieściach zupełnie nową rzeczywistość. Stworzył na potrzeby dzieła literackiego całą **historię, mitologię, geografę nowego świata**. Opisał specjalną **rachubę czasu, języki, plemiona go zamieszkujące, dzieje władców**. Powieść *Hobbit*... to jedynie małe fragmenty Tolkienowskiej rzeczywistości. Czytając powieść, odbiorca wchodzi w zupełnie nowy, fantastyczny świat. Oto jego cechy:

- ▶ **specjalna rachuba czasu:** trzy Epoki, magiczne dni (dzień Durina), magiczne momenty (odczytanie runów, księżycowych liter jest możliwe tylko w określonym momencie, kto go nie zna, nawet ich nie zobaczy);
- ▶ **świat jest zamieszkały przez postacie dobre i złe**, które ze sobą walczą; jest to walka bardzo trudna, ale dzięki braterstwu, przyjaźni, poświęceniu można zwyciężyć zło;
- ▶ dużą rolę odgrywają **magowie, czarodzieje**, odpowiedzialni za losy świata, którzy wskazują odpowiednie drogi, znają przyszłość, ale nie mogą na nią wpływać, mogą jedynie nakłaniać do walki ze złem (Gandalf zorganizował wyprawę naprawdę dlatego, że przeczuwał ważny wypadek, jakim okazało się znalezienie przez Bilba Pierścienia Jedynego; potem wysłał z nim adoptowanego syna Bilba – Froda do Szczelin Zagłady by zniszczył Pierścień, ponieważ sam nie mógł tego zrobić – o tych wydarzeniach opowiada trylogia *Władca Pierścieni*);
- ▶ wszyscy mieszkańcy świata porozumiewają się we **Wspólnej Mowie**, mówią zwierzęta, rośliny mają magiczne właściwości, postacie mogą nadawać takie właściwości przedmiotom, na przykład broni; straszliwą moc posiada Pierścień Jedyny, wykuty w Dru-giej Epoce przez Saurona w kopalniach Morii;
- ▶ oprócz państw, gdzie żyją poszczególne **plemiona**, w powieściach są też miejsca magiczne, do których można się udać, a które nie zawsze pokażą się oczom „niepożądanym” wędrowców, na przykład krasnoludy (których elfy nie darzyły sympatią) nie mogły wziąć udziału w ich uczcie na leśnej polanie. Takim magicznym miejscem jest także dom Elronda, Ostatni Przyjazny Dom, gdzie można odpocząć, zatrzymać się na kilka dni lub na całe życie;

Zastąpią kosztowne korepetycje!

MATERIAŁ Z ZAKRESU CAŁEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

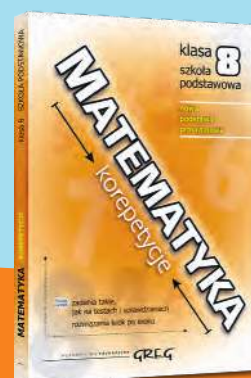
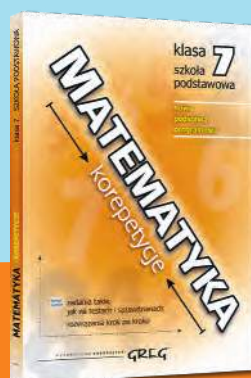
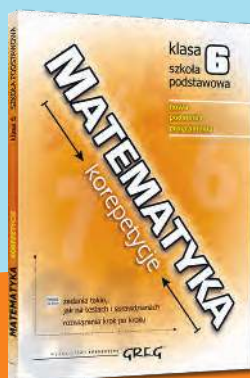
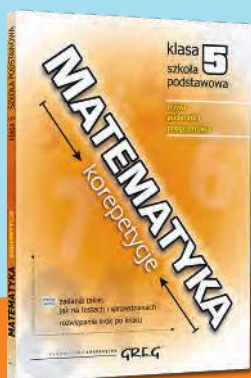
ZGODNE Z PODSTAWĄ PROGRAMOWĄ

DOKŁADNIE WYTŁUMACZONA TEORIA Z PRZYKŁADAMI

ZADANIA Z ROZWIĄZANAMI KROK PO KROKU

ZADANIA TAKIE, JAK NA TESTACH

pewniak! na teście

Szukaj w najlepszych księgarniach i na www.greg.pl

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Lektury z opracowaniem

Najlepsza
seria lektur
dla uczniów

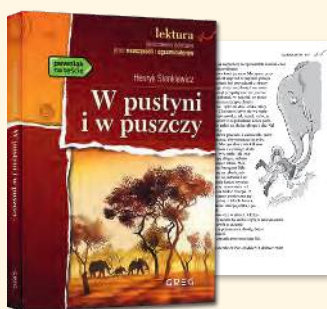
Pełny tekst lektury wraz z opracowaniem.

Opracowanie zawiera wszystkie informacje wymagane w szkole – opisy bohaterów, plan wydarzeń, streszczenia, problematykę.

W opracowaniu znajdziesz zagadnienia, które pojawią się na teście czy klasówce – szukaj znaczków „pewniak na teście”.

Inni wydawcy zgadują, czego trzeba się nauczyć – my wiemy, o co zapytają nauczyciele!

W PUSTYNI I W PUSZCZY,
Henryk Sienkiewicz

BALLADY I ROMANSE
Adam Mickiewicz

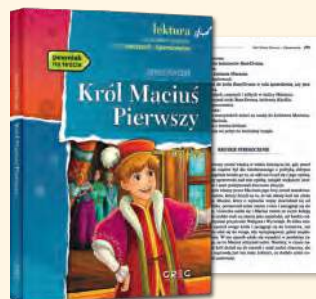
**MAZUREK DĄBROWSKIEGO
ORAZ PIEŚNI I PIOSENKI
PATRIOTYCZNE**
Józef Wybicki i inni

KATARYNKA
Bolesław Prus

**ANIA Z ZIELONEGO
WZGÓRZA**
Lucy Maud Montgomery

**KRÓL MACIUSZ
PIERWSZY**
Janusz Korczak

**BAŚNIE - HANS
CHRISTIAN ANDERSEN**
Hans Christian Andersen

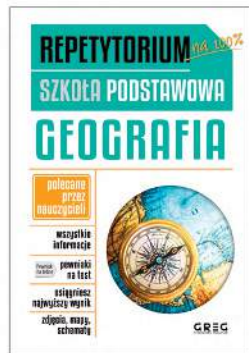
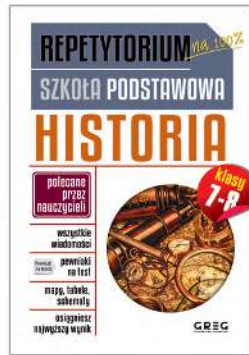
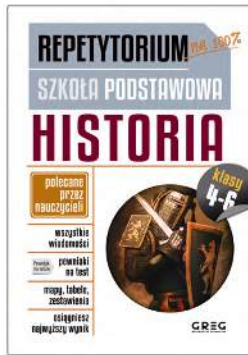
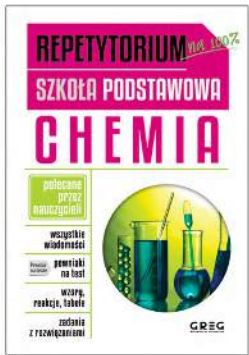
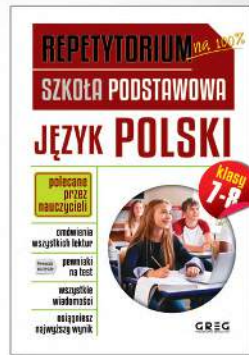
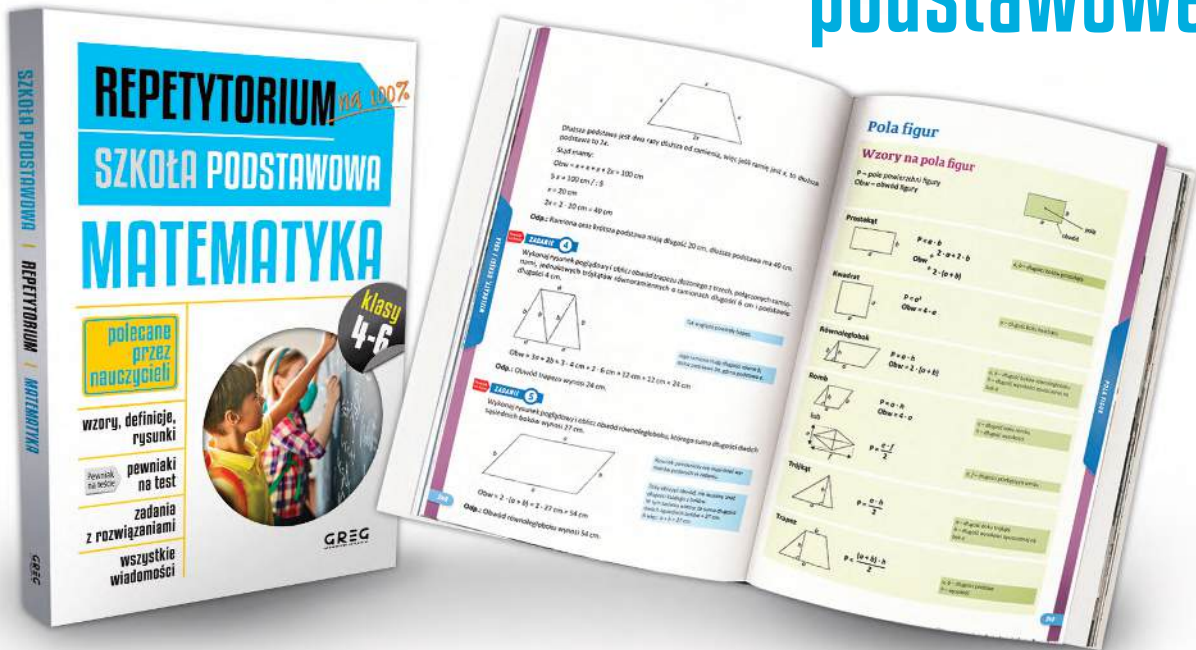

WINNETOU
Karol May

Podręcznik powie Ci, jaki materiał musisz znać – my Ci powiemy, co dokładnie będzie na teście!

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

Najlepsze REPETYTORIA do szkoły podstawowej!

Inni wydawcy zgadują, czego trzeba się nauczyć –
my wiemy,
o co zapytają nauczyciele!

zamów on-line: www.greg.pl

Leksykon lektur i wierszy z klas 4-6 szkoły podstawowej w najlepszym wydaniu!

W książce znajduje się wszystko, co zapewni ekspresową i efektywną naukę – **streszczenia treści lektur, plany wydarzeń, tabelki i ramki z definicjami, sylwetki najważniejszych bohaterów, omówienie problematyki dzieł**, krótkie biografie autorów i informacje, które często pojawiają się na sprawdzianach, opatrzone znacznikiem „**Pewniak na teście**” – oraz **mnóstwo reprodukcji dzieł sztuki, kolorowych ilustracji i zdjęć**, które pomogą skojarzyć najważniejsze fakty i zobrazować teksty utworów. Książka poszerzy konteksty kulturowe uczniów z klas 4-6, pomoże im przyswoić i uporządkować nową wiedzę.

lektury Grega. Zaufaj sprawdzonej marce!

Najnowsze wydania zawierają **odpowiedzi na pytania z podręczników i testów.**

Pełnej oferty szukaj w najlepszych księgarniach.

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl

ISBN 978-83-8186-099-4

